

"ONZE WIJK" ROND 1900 (Vervolg)

1. RYHOVELAAN

Vóór 1909 is er van de Ryhovelaan geen spraak. De Nieuwe Kerkstraat (nu Maïsstraat) was de hoofdstraat. Vanaf het begin van de huidige Maïsstraat liep een aardeweg. Waar later het Van Beverenplein zou worden aangelegd, kwam die aardeweg samen met 3 andere aardewegen die later Mimosastraat, Poperingestraat en Klaverstraat zouden worden. De aardewegen waarvan sprake liepen midden de akkers. De landbouwers, die meestal in de "Boerenkerkstraat" woonden (de huidige Maïsstraat) voerden, langs die aardewegen, hun veldvruchten naar hun schuren. De latere Ryhovelaan stond op de plannen eenvoudig vermeld als "weg nr. 30".

De gemengde school, die in 1906 haar poorten opende, heette "School Begoniastraat", alhoewel de kinderen binnen gingen langs de huidige Ryhovelaan (De voorzaal der school zal slechts later gebouwd worden).

Maar het uitzicht van ons stadskwartier zou grondig gewijzigd worden, en in een betrekkelijk vlug tempo, zoals de hierna volgende data aantonen.

17.4.1907. De Buurtspoorwegen vragen een nieuwe lijn te mogen aanleggen naar Bassevelde. Om dit mogelijk te maken was een brede laan noodzakelijk tussen Wondelgembrug en Nieuwe Kerkstraat.

29.4.1907. Een plan wordt opgemaakt.

8.5.1907. Een aanplakbrief "commodo en incommodo" (getekend Burgemeester E. Braun) werd uitgehangen. De aanplakbrief was tweetalig.

1.7.1907. De Gemeenteraad keurt de aflijning goed (opgemaakt tot aan de Roggestraat).

13.1.1908. Een Koninklijk Besluit (Leopold II) keurt de aflijning goed tot aan de Roggestraat (Het deel Ryhovelaan vanaf de Maïsstraat naar het N. toe, heette toen Hoppestraat - In 1908 had het huis nr. 44 als adres : Hoppestraat nr. 8).

Juni tot November 1909. De eigenaars der onteigende huizen worden door de deurwaarders verwittigd, dat zij hun huizen moeten verlaten om met de afbraak te kunnen aanvangen.

1910. De "Filature du Rabot" is gebouwd (zie jaartal op fabrieksschouw).

2.10.1911. De Gemeenteraad keurt de aflijning van de Ryhovelaan goed, tot aan het Pauwken.

25.12.1912. Een Koninklijk Besluit keurt de plannen goed, alsook de onteigeningen der gronden, waarvoor 4 Fr. de m2 wordt betaald.

1912. Het Van Beverenplein werd opgehoogd. Het eerste huis wordt er opgetrokken (nr. 11).

1910. De buurtspoorweg naar Bassevelde is in aanleg.

De 10 huizekens, de "hovekens" genoemd (nrs 12 tot 30 en het nr. 32 dat omgebouwd werd) behoren tot de oudste huisjes van de Ryhovelaan ("In den Ouden Man" laatste huis van de Ryhovelaan, onpare nummers, is ouder.

Die 10 huisjes ontleenden hun naam aan de hofjes, vóór de huisjes aangelegd, tot waar nu de rijweg is. Nu, in 1955, noemen de oudste inwoners ze nog "de hovekens". Deze werden in 1873 gebouwd met stenen voortkomende van de afbraak van het St.-Elisabeth-Begijnhof. (In 1873 moesten de begijntjes het begijnhof verlaten. Het begijnhof was door grachten omringd en belette de uitbreiding der stad. Het begijnhof werd gebouwd in de 13e eeuw. Op het grondgebied van St.-Amandsberg werd een nieuw begijnhof opgericht, waarvan de huisjes reeds in 1874 door de begijntjes werden betrokken.)

2. GRENSSTRAAT

De grensgracht werd gegraven in de 12e eeuw, om het gebied der Gentse rechtspraak buiten de muren af te bakenen (Toen strekte Wondelgem zich uit tot aan het Rabot). Deze gracht noemde men de Rietgracht, Grietgracht of Bevrjytgracht (zie bijzondere tekst). In 1793 breidde Gent zich uit tot aan de gracht (onder de Franse overheersing).

In 1864 werden de "vier uitersten" gebouwd, de 4 lage huisjes. Nrs. 60,61,62,63, Grensstraat, Wondelgem. Overal in de omgeving strekten zich de akkers uit met hun aardappel- of korenvelden afgebakend door knotwilgen. Hier en daar een hofstede, vooral in de Nieuwe Kerkstraat (nu Maïsstraat). De velden strekten zich uit ook waar nu Ryhovelaan, Van Beverenplein, Ferrerlaan en hun zijstraten zich bevinden. De molen van de Gentse Aardeweg was dagelijks aan het draaien. De gracht mondde uit in het W. in de Brugse Vaart, in het O. in het Lieveken der "Congomeersen". Op officiële plannen werd de Grensstraat eenvoudig als weg nr. 35 aangeduid.

Zo bleef die straat, een verlaten landweg tot in 1923 de "blok" werd gebouwd, gevormd door een deel der Grensstraat, de Hopstraat, de Gambrinusstraat, een deel der Radijsstraat en der Poperingestraat. Maar de Grensstraat zelf bleef nog lang een modderweg, zonder verlichting.

In 1924 werden de eerste 2 huizen opgetrokken, de nrs. 70 en 72, te Gent; in 1921 echter was reeds nr. 47 te Wondelgem gebouwd.

Toen in 1930 de school werd gebouwd was er steeds geen gas, geen electriciteit, geen waterleiding. In elk der 2 klassen : één petroleumlamp. Rechtover de school, aan het huis nr. 24, werd de "schoolbrug" gelegd, een houten bruggetje, 1,50 m. breed, met 2 leuning. Voor kleine kinderen was het een gevaarlijke gracht.

Stilaan werden huizen gebouwd : in 1927 : het nr. 16; in 1928 : de nrs. 2 tot 15; in 1929 : het nr. 18, alle op Wondelgem. In 1935 de rij nrs. 74 tot 194 te Gent. In 1938 werden de Grensstraat en de Lisbloemstraat gekasseid. De gracht werd

overwelfd (eigenlijk werden er buizen gelegd). De Lisbloemstraat groeide snel : In 1930 was ze een zandweg met alleen de noodwoningen. In 1938 werd er het eerste huis opgetrokken (nr. 82) en reeds in 1954 was er geen enkele vage grond meer. De apotheek werd in 1954 gebouwd en geopend.

De Grensstraat was tot 1922 een modderige, onveilige straat, met geen andere huizen dan de "vier uitersten". Onveilig was ze. Immers op 20.8.1906 stuurden de hoveniers en landbouwers, wier gronden aan de grensgracht paalden, een brief aan het Gents stadsbestuur, waarin ze schreven :

"wij, hoveniers... langs de gemelde straat, moeten wel oppassen, dat wij gewapend zijn om naar ons land te gaan werken, teneinde ons te verdedigen tegen de vagebonden..."

Nu is ze een mooie, brede straat geworden, met bevolkte aanpalende straten en blokken. Immers, in 1951 en 1952 werden de complexen opgetrokken aan het westeinde van de straat. Geen wonder dat de school, die in 1930 met min dan 30 leerlingen opende; er na pasen 1954 meer dan 450 telde.

Nu, een woordje uitleg over de grens. Tot in 1937 vormde de gracht de grens tussen Gent enerzijds en de gemeenten Mariakerke en Wondelgem anderzijds. Sinds 1937 is dit echter veranderd. Nu paalt Mariakerke niet meer aan de Grensstraat.

Van het W. beginnend, vormt de afgedankte spoorbaan de grens tussen Gent en Mariakerke. Beide zijden der straat zijn dus Gents grondgebied. Aan de "vier uitersten" begint echter Wondelgems grondgebied. De huisjes zelf staan op Wondelgem. De greppel der straat vormt, naar het O. toe, de grens. De rijweg is dus Gent. Naar het O. toe blijft de noordzijde der straat Wondelgem, ook rechtover de school, ook de Korte Grensstraat, doch deze slechts gedeeltelijk. Ongeveer rechtover het huis nr. 236, Grensstraat, Gent, loopt de grens naar de zijgevel van de hofstede Buysse (het eerste gebouw links in de Kouterstraat, Wondelgem), de grensgracht is daar weer zichtbaar) tot aan de Lieve. Nu, in 1955, ligt de gracht droog. Drie aquaducts zijn nog zichtbaar, twee in de Grensstraat, en één onder de straatweg, op het einde van de Dracenastraat. De grens volgt dan de spoorweg naar het N. toe. Het oostelijk uiteinde der Grensstraat is dus ook volledig Gent over een lengte van ongeveer 60 m.

3. MAISSTRAAT

Op het groot plan van Horenbault (1619), zichtbaar in de vestibule van het Stedelijk Archief, Abrahamstraat, is, dicht bij de Lieve, de verdwenen burcht van Lodewijk van Male afgebeeld, ten O. van de "Kerkstrate" zoals de huidige Maisstraat toen reeds werd genoemd. Zelfs de huidige Gentse Steenweg (Wondelgem), verlenging der Veronicastraat over de gracht, staat vermeld als : "Kerkstrate naar Westergem". De Kerkstraat liep naar het Z.W., tot aan de dichtste stadspoort, de Brugse Poort.

Bij het onderzoek van het plan Horenbault is men getroffen door het feit dat, in 3 eeuwen (tot 1900) onze wijk niet veel veranderde. Het aspect werd vóór 1900 slechts gewijzigd door het Verbindingskanaal (1863), het Guislaingesticht (1857) en het Gemeentekerkhof (1873).

Waarom werd de Maïsstraat vroeger Kerkstraat genoemd? Sinds omstreeks 1185 stond daar de kerk van Wondelgem door een kerkhof omringd, ongeveer waar nu de watertoren en de huisjes voor oude lieden zich bevinden. Landbouwers dolven daar dikwijls mensenschedels en beenderen op. Ook de metselaars, die grondvesten of kelders groeven (o.a. van de woningen voor oude lieden).

In 1580 werd de kerk van Wondelgem, in de Kerkstraat, door de Calvinisten van François de la Kethulle de Ryhove geplunderd en verwoest (beeldenstorm). De ouders van Ryhove waren er begraven.

In 1685 werd op de Dries de huidige kerk van Wondelgem gebouwd.

De Nieuwe Kerkstraat werd tot rond 1909 (en nu nog door de oude inwoners) "Boerenkerkstraat" genoemd. Oorsprong van die naam : in die straat stonden, sinds eeuwen, een twaalfstal hofsteden van kleine landbouwers, die de omliggende akkers bewerkten en hun koeien lieten grazen in de nabije "Wondelgemse Meersen". Het feit, dat daar de eerste kerk van Wondelgem werd gebouwd, duidt genoeg aan, dat rond die tijd daar de meeste inwoners van Wondelgem verbleven (zie plan Horenbault en plan "Onze Wijk rond 1900").

Tot in 1793 strekte het grondgebied van Wondelgem zich uit tot aan de stadswallen van het Rabot, ten N. van de Blaisantvest. Het kwartier der huidige Wondelgemstraat was niet bebouwd. Daar strekten zich de laag gelegen Wondelgemse Meersen uit. Het stratennet der Wondelgemstraat en aanpalende straten, werd in zijn geheel ontworpen in 1874. De meersen werden opgehoogd tot het huidige peil der straten. De Lieve werd vanaf het Rabot overwelfd en met een "siphon" (duiker) onder het Verbindingskanaal gevoerd (De duiker bestaat niet meer).

Het Franse bewind breidde het grondgebied van Gent uit tot aan de Grensgracht (1793).

Waar nu de nieuwe fabriek "Emile-Jean Braun" zich bevindt, lag de "Kasteelmeers". Op die plaats verhief zich, dicht bij de Lieve, de burcht van Lodewijk van Male (gedurende de grote opstand der Gentenaars door Jan Yoens en zijn Witte Kaproenen verwoest in 1379). De grondvesten bestonden nog in 1909. Nu nog, in 1955, spreken de oude inwoners van de "kasteelmeers" en weten nauwkeurig de plaats aan te wijzen, waar de burcht zich verhief.

- Huidige kerk der Maïsstraat : eerste steen in 1914. De bouw werd onderbroken van Augustus 1914 tot 1918. De eerste eredienst in 1926.
- "Cotonnière Emile-Jean Braun" : wordt de "nieuwe fabriek" genoemd. Zij maakt deel uit van de "Union Cotonnière". Zij werd in bedrijf genomen in 1949. Zij beslaat een oppervlakte van 3.400 m². De daken zijn vervaardigd in spanbeton.

Producten : katoenen garens, weefsels, Egypte peigné, zeildoek, canevas voor autobanden, draden voor netten.

(In 1950 omvatte de "Union cotonnière" : 9 spinnerijen, 7 weverijen; 5.847 werklieden arbeidden in haar fabrieken; 190.000.000 Frank lonen werden uitbetaald; de winst bedroeg dat jaar : 45.847.276 Frank.)

- Watertoren : de aanbouw werd begonnen in 1954 - 48 m. hoog.
inhoud : 1.000.000 liter water.

werking : regelen van waterdruk over "Onze wijk", Wondelgem, Mariakerke; bedeling van water in Havengebied, de Nijverheidsinrichtingen van het kanaal Gent-Zelzate; spijzen van watertoren en grondgebied der gemeente Zelzate.

4. SCHOOL GRENSSTRAAT

14.7.1930 - De Gemeenteraad beslist in de Grensstraat een terrein aan te kopen om er een school te bouwen, midden in het veld, in een straat waar slechts enkele huizen staan.

14.7.1930 - In de geheime zitting wordt de Heer De Meyer Raymond, Directeur benoemd en enkele dagen nadien door Hoofdinspecteur, de Heer Georges Verbrugge, als Directeur aangeduid van de te bouwen school.

Einde juli 1930 - De eerste steen wordt gelegd.

September 1930 - De eerste noodwoningen in de Lisbloemstraat worden betrokken.

8.9.1930 - De school opent met 2 klassen (1e en 2e studiejaar samen en 1 Fröbelklas). Ongeveer 30 leerlingen worden ingeschreven.

1934 - De eerste twee klassen op de verdieping worden gebouwd (zuidzijde).

1936 - Grondige veranderingen : keuken en bureau afgebroken; nieuwe zaal; 2 klassen vervangen de vroegere zaal; nog 2 klassen op de verdieping.

1937 - De nieuwe bovenvermelde lokalen worden ingehuldigd.

Februari 1938 - De Directeur wordt "Directeur zonder klas".

1938 - Grensstraat en Lisbloemstraat voor de eerste maal gekasseid.

1947 - Stichting van de schoolclub "De 5 populieren".

1949 - Nieuwe trap en 2 nieuwe klassen op de verdieping (noordzijde).

1950 - Speelplein Jan Yoens ingehuldigd.

1951 - De scheidsmuur aan de westzijde der school wordt opgetrokken. Nieuwe ingang in de Lisbloemstraat.

1952 - Het 4e studiejaar wordt ontdubbeld.

1953 - Het 3e studiejaar wordt ontdubbeld.

1954 - De Gemeenteraad beslist een nieuwe kindertuin te bouwen aan de oostzijde der speelplaats.

1954 - De Heer De Meyer gaat met pensioen en wordt in september 1954 vervangen door de Heer Surmont Maurice.

ENKELE CIJFERS

<i>October</i>	<i>Schoolbevolking</i>			<i>Aantal klassen</i>		
	<i>Lager</i>	<i>Fröbel</i>	<i>Totaal</i>	<i>Lager</i>	<i>Fröbel</i>	<i>Totaal</i>
1930	13	17	30	1	1	2
1933	102	76	178	3	2	5
1935	157	80	237	4	2	6
1936	193	102	295	6	3	9
1940	269	102	371	8	3	11
1945	301	115	416	10	3	13
1952	336	119	455	10	3	13
1953	342	121	463	11	3	14
1954				11	3	14

Oorzaken van de snelle opgang der school Grensstraat

(niet in de orde der belangrijkheid)

1. Het groot aantal jaren dat het personeel er bleef.
2. Grote speelplaats, ruime en lichte lokalen (8 m. x 7 m.).
3. Door het feit, dat ze gemengd is, kunnen al de kinderen van eenzelfde huisgezin ze bezoeken.
4. Bij de kinderen werd de liefde tot hun school systematisch aangekweekt, op het randje af chauvinisme. (zonder andere scholen ooit te discrediteren) Immers, de latere liefde voor het officieel onderwijs in het algemeen, begint met de liefde voor de school onzer kinderjaren in het bijzonder.
5. De gezonde verstandhouding met de ouders.
6. De verre afstand van de "middenstad-scholen" die, ondanks alles nog aantrekkingskracht uitoefenen. Bij alle gelegenheden werd de ouders op het hart gedrukt, dat de programma's dezelfde zijn.

Directeur en personeel in 1954 - Aantal jaren dat ze aan de school gehecht waren (tot en met het schooljaar 1953-1954)

M. De Meyer R.	24 jaar	M. De Meyer Gilb.	6 jaar
M. Colpaert G.	23 jaar	Mj. Buguin L.	5 jaar
Mw Desmet-Parez	18 jaar	M. Ornelis	5 jaar
Mw Torreele	18 jaar	M. Soetaert	4 jaar
Mw Terrijn	16 jaar	Mw Verhamme	3 jaar
Mw Baert-Ridet	15 jaar	M. Deckers	2 jaar
M. Vander Maelen	12 jaar	Mw Vercauter	1 jaar
Mj. Platerre S.	14 jaar	Mw Derck	1954

5. SCHOOL RYHOVELAAN - SCHOOL LAVENDELSTRAAT

20.7.1902 - Het College van Burgemeester en Schepenen gelast het opmaken van plannen, bestekken en lastenkohiers voor het bouwen in de Begoniastraat, van een bewaarschool, een school voor meisjes en een school voor jongens. Men zal beginnen met een gebouw bevattende 3 klassen op het gelijkvloers en 4 op de verdieping. De titel van het project : "Ecoles à construire rue du Begonia".

25.7.1904 - De Gemeenteraad beslist een perceel grond aan te kopen "gelegen in de achtergrond der Kerkstraat en langs de Begoniastraat". Die akkers werden tot dan toe bebouwd door de landbouwer Van Doorselaere, wiens hoeve zich bevond in de Nieuwe Kerkstraat (Maisstraat). Die hoeve is nu vervormd tot de garage De Luycker, Ryhovelaan.

10.8.1904 - Het materieel voor 5 klassen zal voorzien worden "parce que celles-ci suffiront probablement pour quelques années".

2.12.1904 - ... "l'acquisition, par la ville, pour cause d'utilité publique, d'un terrain situé entre la rue du Begonia et la rue du Houblon (toenmalige naam van de Ryhovelaan).

21.12.1904 - Datum van de verkoopakte (3638,82 m² aan 4 Fr. de m²).

September 1906 - De gemengde school Begoniastraat wordt geopend (ingang langs de huidige Ryhovelaan). De Directrice was Mejuffer Limpens Jeanette. De voorzaal der school Ryhovelaan bestond nog niet. De Ryhovelaan was niet gekasseid en modderig. De laan zelf heette Hoppestraat tot in 1908.

13.10.1906 - De gouverneur van Oost-Vlaanderen laat aan het stadsbestuur weten dat de school heeft gekost :

voor de gronden :	14.555,28 Fr.
voor de bouw :	51.577,- Fr.
voor het mobilair :	8.749,- Fr.

74.881,28 Fr.

De Staat zal 1/3 der onkosten dragen.

1911 - In 1911 was de school nog gemengd. In de Veronicastraat, rechts, ongeveer in het midden, stond een paviljoen afhankelijk van de school Ryhovelaan. Terwijl men de school Lavendelstraat bouwde, stonden er op de speelplaats 4 paviljoenen.

1912 - De school wordt gesplitst in jongens- en meisjesschool. Ingang : Begoniastraat voor de jongens. Mijnheer Smeesters is de eerste directeur. Mijnheer Standaert Oscar fungeert in het 6e studiejaar.

1917 - De Directrice Mejuffer Limpens ging met pensioen. Zij werd door ouders, kinders en personeel aanbeden (de term is niet te sterk), en geëerbiedigd om haar vriendelijke, doch vastberaden omgang en haar grote bevoegdheid. Zij is de grondlegster geweest van de goede faam, die de school Ryhovelaan steeds genoten heeft. Een grootse en aandoenlijke hulde greep plaats.

1919 - Een brandbrak uit op de bovenverdieping der school Lavendelstraat.

Het vuur tastte ook de gebouwen der school Ryhovelaan aan.

1920 - Gedurende de herstelling van beide scholen werden houten paviljoenen opgericht op het Van Beverenplein. Het plein werd door een houten afsluiting omringd. De kinderen ontvingen hun onderwijs in die paviljoenen.

1924 - De Heer Smeesters, Directeur der school Lavendelstraat gaat met pensioen en wordt gevierd. Hij bracht de school tot grote bloei.

1931 - De school Ryhovelaan viert haar 25 jarig bestaan.

1940-1945 - Gedurende de laatste oorlog werd de school Begoniastraat achtereenvolgens door Belgische, Duitse en Engelse soldaten bezet. De kinderen ontvingen onderwijs in de school der Groendreef met het gevolg dat de schoolbevolking gevoelig verminderde.

Directeurs der school Lavendelstraat

Smeesters Leon	1912-1924
Standaert Oscar	1924-1934
Riessauw Karel	1934-1944
Hegman Ernest	1944-1953
De Meyer Romain	1953

Directrices der school Ryhovelaan

Mej. Limpens Jeanette	1906-1917
Mw. Van Vlaanderen	1917-1919
Mej. Van de Voorde	1919-1921
Mej. Boulengier Henriette	1921-1932
Mw. Van de Voorde-Clerens B.	1932-1950
Mw. De Grootte-De Wispelaere R.	1950-1956

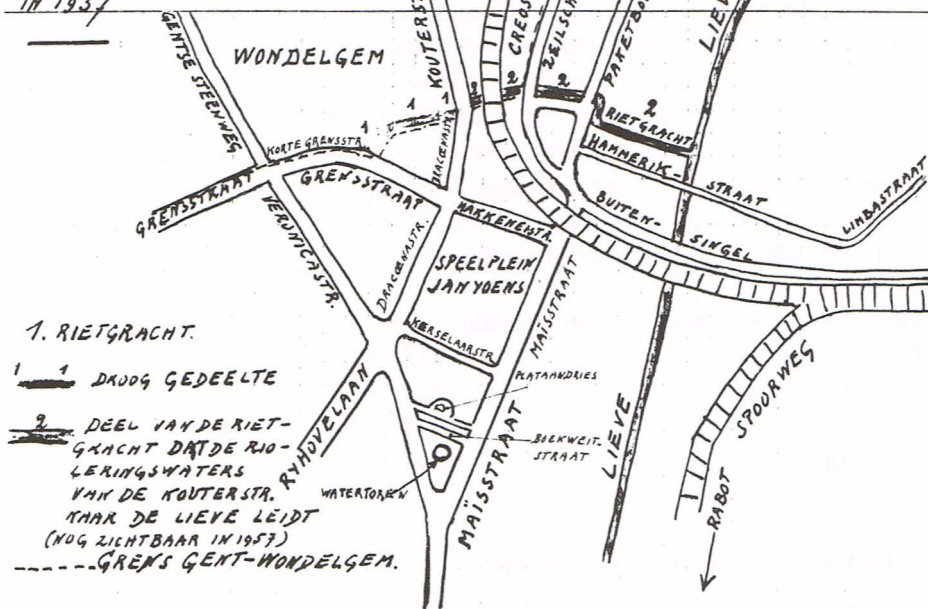
1952 - De nieuwe kindertuin der Ferrerlaan wordt ingehuldigd.

6. BEVRIJTGRACHT (Rietgracht-Grietgracht)

Wanneer de school Grensstraat in 1930 werd gebouwd, was de Grensstraat een echte modderstraat, met een gracht die aan de school de grens vormde tussen Gent en Wondelgem. Die gracht liep destijds van aan de Brugse Vaart tot in het Lieveken, in de meersen nu "Congomeersen" genoemd en op de plannen vermeld als "Wondelgemse Meersen". Op veel plannen wordt die gracht aangeduid als "Rietgracht". Ook op andere plaatsen rond Gent zijn er Rietgrachten of Grietgrachten. Hoe komt dat?

Reeds in de 12e eeuw werden bewoners van zekere gebieden rond Gent gevonnist door de schepenen van Gent. Om die rechtsgebieden goed af te bakenen en betwistingen te vermijden, werden rond het Gentse Vrije grachten gegraven, Bevrijtgracht genoemd. Soms was het een smalle gracht, soms met

RIETGRACHT
DELEM, NOG ZICHTBAAR
IN 1957

rondegang, soms een bevaarbaar kanaal. Zij sloten op zekere punten aan met Leie en Schelde. Deze Rietgracht omsloot ook gronden, die nu geen deel meer uitmaken van Gent, o.a. een deel van Ledeborg, Gentbrugge, Zwijnaarde. De parochie Wondelgem (de kerk stond in de Kerkstraat, de huidige Maïsstraat, ongeveer waar de watertoren zich verheft) was door de Bevrijtgracht in 2 delen verdeeld, één binnen en één buiten het Vrije van Gent. Die gracht was de grensgracht der huidige Grensstraat. Hij werd gegraven rond het jaar 1100.

In 1539, tijdens de onlusten, bevalen de schepenen van Gent het zuiveren en uitdiepen van de Rietgrachten om de stad in staat van verdediging te brengen. Karel V, na de onderwerping der Gentenaars, deed een deel ervan dempen, maar dit gebeurde nooit volledig.

Op het plan van Jacques Horenbault (1619) staat een straat aangeduid met de naam van "Strate naar de Cooleghemsche Veste" die de Kerkstraat (huidige Maïsstraat) met de gracht verbond.

In 1793, onder Frans bewind, werd Wondelgem een zelfstandige gemeente. In 1829 trachtte Wondelgem het verloren grondgebied der Kerkstraat terug te bekomen (dus een gebied zich uitstrekkend tot aan de wallen van het Rabot), maar kreeg geen voldoening.

In 1938 werd de Grensstraat voor de eerste maal gekasseid en werd de gracht overwelfd. Op dit ogenblik, in 1955, is deze nog zichtbaar ten N. van de Korte Grensstraat tot aan de Lieve in de meersen, genoemd "Congo-meersen".

7. SPEELPLEIN JAN YOENS - DRACENASTRAAT. Ingehuuldigd in 1950

JAN YOENS, aanvoerder der Witte Kaproenen. De grote opstand der Gentenaren (1379-1385).

Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen, verkocht in 1379 aan de Brugge-lingen het recht een kanaal te graven van de Leie (Deinze) naar Brugge. (De vaart Gent-Brugge werd slechts in 1613 gegraven.) De granen zouden uit Frankrijk rechtstreeks naar Brugge vervoerd worden en Gent liep gevaar het monopolie der verdeling te verliezen.

Een groot deel van de vaart werd gegraven. Toen de Brugse aardewerkers Gent naderden, trok de deken der schippers, Jan Yoens met 120 kaproenen de Brugse Poort uit. De Brugse aardewerkers werden gedood of verjaagd (5.9.79). Drie dagen later werd de sterke burcht van Lodewijk van Male te Wondelgem (gebouwd in 1369) door Jan Yoens en zijn mannen in brand gestoken; want de Gentenaars vreesden dat de Graaf, het slot als operatie-basis zou gebruiken. Jan Yoens doortrok toen Vlaanderen met een sterk leger. Verscheidene steden, o.a. Ieper en Brugge, maakten gemene zaak met de Gentenaars. Jan Yoens stierf echter plotseling, vermoedelijk vergiftigd.

De grote opstand der Gentenaren duurde van 1379 tot 1385. Frankrijk en Engeland waren in oorlog (100-jarige oorlog). Lodewijk trachtte alle wegen naar Gent af te sluiten om de ravitaillering in levensmiddelen te beletten. Maar de opstandelingen konden toch de wegen naar Aalst en Zeeland open houden. Onder Gentse gewapende geleide werden levensmiddelen aangevoerd. Om de graaf te tarten namen de Gentenaars de vleugels hunner stadspoorten uit. In 1382 echter bedreigde een strenge blokkade de stad met hongersnood. In hun nood wendden de Gentenaars zich tot Filips van Artevelde, de zoon van de in 1345 vermoorde Ruwaart. Hij werd als eerste hoofdman aangesteld. Met een Gents leger van 5000 man trok hij naar Brugge, waar Lodewijk van Male zich bevond om de Heilige Bloedprocessie bij te wonen. De stad werd verrast, de Gentenaars trokken de poorten binnen. De Graaf kon vermomd tot aan de wallen sluipen, de stadgracht overzwemmen en ontsnappen. Hij ging hulp zoeken bij de koning van Frankrijk. De Gentenaars trokken het Franse leger tegemoet, maar werden te West-Rozebeke verslagen (1382). Filips van Artevelde sneuvelde. De stad bleef echter weerstand bieden onder leiding van Pieter Van den Bossche en Frans Ackerman.

In 1384 stierf Lodewijk van Male. Zijn schoonzoon, Filips de Stoute van Bourgondië, volgde hem op. De strijd duurde voort tot in 1385. De nieuwe graaf trachtte te onderhandelen met zijn opstandige onderdanen. De vrede van Doornik werd gesloten (18.12.85). De Gentenaars behielden al hun voorrechten. Zij moesten echter hun verbond met Engeland opgeven en de koning van Frankrijk als dusdanig erkennen.

(Aan de voorgevel van het huis der Borluutstraat nr. 4, kan men, in kleine

nissen, de borstbeelden zien van Jan Yoens, Frans Ackerman en Pieter Van den Bossche.)

8. DE LIEVE (Eerste kunstmatige verbinding tussen Gent en de Zee) (zie bijgevoegd plan van de loop van de Lieve)

Niet ver van onze school (Grensstraat) vloeit het onbeduidend "Lieveken" een smalle gracht. Men kan het volgen tussen de ingang van de "Nouvelle Orléans" en het kolenmagazijn "Vooruit"; achter de fabriek Braun, in de Maïsstraat; rechts van de Maïsstraat, door de "Congo-meersen"; vóór de nieuwe brug van Meulestede, links van het kanaal, buigt het af naar links; men ontdekt het weer dicht bij Wondelgem Dries en het loopt verder in de Brugse Vaart.

Deze Lieve was 6 eeuwen geleden een zeer voornaam kanaal met een levendige scheepvaart. Zij verbond de Leie, vanaf de Graslei, met Damme aan het Zwin. Langs het Rabot liep ze dwars door de huidige wijk der Wondelgemstraat, toen de "Wondelgemse Meersen". Daar werd zij later overwelfd bij het aanleggen van het nieuwe Rabotkwartier in 1874.

De Lieve was de eerste kunstmatige verbinding van Gent met de Zee

Waarom verbond men Gent met Damme? Het schitterend handelscentrum langs het Zwin trok de aandacht der Gentse schepenen (Brugge, Damme, Monnikenreede, Aardenburg, Houcke, Mude). Veel uitheemse schepen legden er aan (13e en 14e eeuw). Duitse, Engelse, Spaanse, Franse en Italiaanse schepen brachten er de producten van vele landen. Daarbij was de productie van laken te Gent groter geworden dan het plaatselijk verbruik en nieuwe afzetgebieden moesten gevonden worden.

In 1251 gaf Margareta van Constantinopel door een Charter aan Gent de toelating het kanaal te graven.

In 1269 was het kanaal reeds gegraven. Het eindigde te Damme.

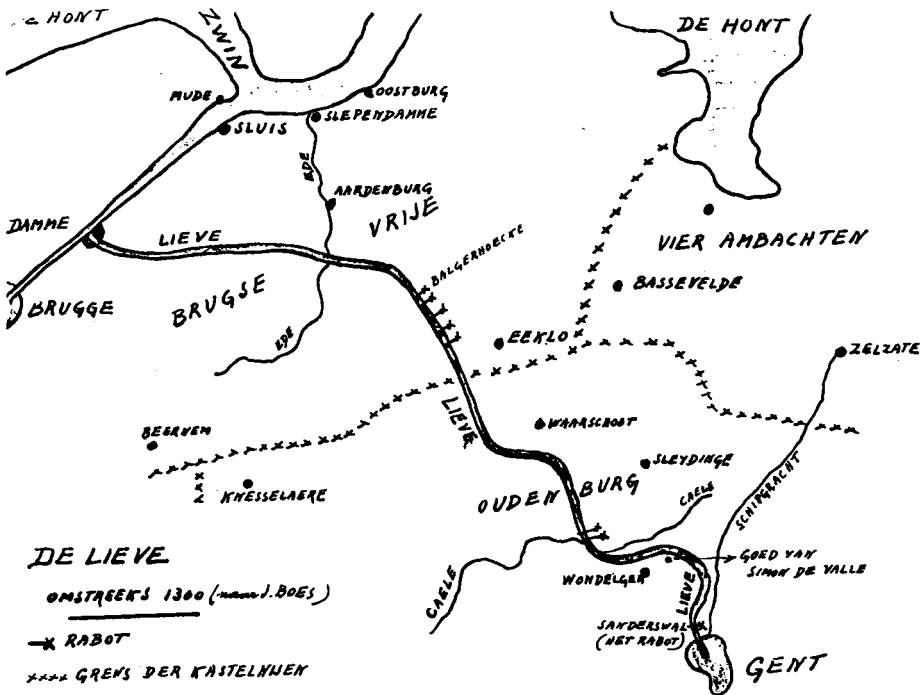
Waarom het eerst naar het N.O. werd gegraven en dan ten N. van Wondelgem, naar het N.W. omhoog? Het zocht de lage gronden. Men wilde zoveel mogelijk rabotten (afdammingen) vermijden, waar men hoogten moest overwinnen.

De breedte aan de waterspiegel was ongeveer 9 m., aan de bodem 5 m. Het was dus een kanaal voor binnenscheepvaart. Het reeds bestaande "rabot" van de Lieve aan de Sanderswalle, werd in 1489 versterkt, als herinnering van de weerstand door de Gentenaars geboden aan de legers van Maximiliaan van Oostenrijk.

Op de ganse loop der Lieve waren er 8 rabotten.

De juridictie op het kanaal en op beide oevers, op een strook van 4 voet breed, behoorde aan de schepenen van Gent.

De Gentenaars waren de eigenaars van het kanaal, van het water en van het gras der oevers. Langs die oevers kochten zij gronden, soms tot 200 m. diep. Te

Damme bezaten zij een drietal huizen. Zij dulden niet de minste bevaarbare aansluiting met hun kanaal. Het eigendomsrecht der Gentenaars op de Lieve duurde tot 1828. Zij verkochten dan de laatste hunner gronden. Zonder de toestemming der Gentenaars mocht nergens een nieuwe brug over het kanaal gelegd worden.

De Lieve zelf werd door de Gentenaars verpacht voor 3, 6 of 9 jaar. De huurder had de opbrengst der Rabotgelden en spuien van Gent tot Damme, het gebruik der gronden die niet verpacht waren; hij had recht op het gras en het kreupelhout langs de oevers.

De bedrijvigheid op het kanaal was het grootst in de 14e eeuw. Door Gent werd uitgevoerd : haring, boter, vreemde bieren (vooral Duitse). Er was veel vervoer van : graan (Gentse graanstapel), wijn (stapel van Damme), turf, hout, stenen, huiden.

Maar het Zwin verzandde. Ondanks de hardnekkige pogingen der Bruggelingen was het Zwin in 1421 slechts een kronkelend kanaal vol ondiepten. Vanaf de 15e eeuw was het nog slechts een kleine verkeersweg tussen Gent en het vervallen Brugge, het stervende Damme, Eeklo, Maldegem enz. Later (in 1613) maakte het graven van de Brugse vaart de Lieve overbodig.

Dit kanaal eens genoemd "'t scoenste juweel dat de stad heeft" en eens groepen om de welstand van onze voorouders te verhogen, dient op sommige plaatsen alleen nog om de wateren der fabrieken te verspelen.

Deze gegevens werden ontleend aan het zeer merkwaardig werk van *J. Boes : De Lieve, eerste kunstmatige verbinding tussen Gent en de Zee.*

(Oospronkelijk, na het graven van de Verbindingsvaart, liep de Lieve met een duiker (siphon) onder dat kanaal. Sedert meer dan 25 jaar is die duiker niet meer zichtbaar.)

Een deel van de Lieve werd eveneens benuttigd bij het graven van het kanaal van Schipdonk.

9. RYHOVE en de opstand van Gent tegen Spanje (1577-1584)

Frans de la Kethulle, Heer van Ryhove en van Assche werd in 1531 te Wondelgem geboren... (De heerlijkheid van Ryhove was gelegen dicht bij Ninove. Zij werd ook genoemd "'t Goed de Riedeve" of "te Rieve". Dit was de naam van een familie ridders, die het kasteel bewoonden in de 13e eeuw. Deze heerlijkheid strekte zich uit over het grondgebied van Ninove, Pamel en Okegem. Wanneer deze bezitting overging aan de familie de la Kethulle is niet bekend. Men weet alleen dat ze tot 1502 toebehoorde aan Maria de la Kethulle. In de 16e eeuw was Frans de la Kethulle de Ryhove een der leiders van Vlaanderen in de strijd tegen Spanje (1577-1584).

In 1577 stond hij met Hembyse aan het hoofd van de anti-katholieke groep.

Op 28.10.1577 komt Ryhove (zoals zijn tijdgenoten hem kortweg noemden) van Antwerpen terug, waar hij een onderhoud had gehad met Willem van Oranje (de Zwijger). Hij hield dezelfde dag 5 grote heren aan, alsook de bisschoppen van Brugge en Ieperen. Hij sloot ze allen op in zijn steen in de Onderstraat en leverde zo de stad over aan de Zwijger.

Hij verraste Oudenaarde, Kortrijk, Hulst, Brugge. Zijn broeder nam Ieperen in. Op 29.12.1577 kwam de Prins van Oranje naar Gent. Triomfbogen werden opgericht; hij werd geestdriftig en op een feestmaal ontvangen door de abt van St. Pieters. Dit alles gebeurde tijdens de landvoogdij van don Juan van Oostenrijk die sinds 3.11.1576 in België aangekomen was en slechts op 1.5.1577 zijn intrede deed te Brussel. Maar Gent was in oproer en hij kon de stad niet bereiken. Immers Hembyse en Ryhove hadden op de Vrijdagmarkt door het gewapende volk een "eed van haat aan de Spanjaarden" doen zweren.

Het Calvinisme wordt weer gepredikt en heerst weldra.

In Mei 1578 breekt een nieuwe beeldenstorm los, nog schrikkelijker dan die van 1566. St. Nikolaaskerk diende als stal voor de cavalerie van Ryhove. Soldaten waren gelegerd in de St. Baafs- en de St. Pieterskerk.

De Katholieke eredienst werd verboden, ondanks de wijze raad van de Zwijger, die er steeds op aandrong de godsdienstvrede te bewaren. Deze kon bekomen dat de protestanten te Gent 6 kerken aan de katholieken afstonden om hun erediensten te houden.

Don Juan stierf op 1.10.1578 en werd vervangen door Alexander Farnèse.

In november 1578 verandert Ryhove plots van houding : hij wordt voorstander der verdraagzaamheid en de vijand van Hembyse. Deze vlucht naar Duitsland.

15.2.1580 Weer werd de Katholieke Godsdienst te Gent verboden. Kerken werden geplunderd, o.a. die van Wondelgem (in de Nieuwe Kerkstraat = Maisstraat, Gent) waar de ouders van Ryhove begraven waren.

Ryhove is nu volledig meester van Gent. Hij verplicht de Raad van Vlaanderen Filips II vervallen te verklaren van de troon. Maar Alexander Farnèse nadert. Hij neemt Oudenaarde in en komt met zijn troepen tot onder de muren van Gent.

In October 1583 kwam Hembyse weer te Gent en oefent een echte dictatuur uit. Hij wordt van verraad beschuldigd en op 4.8.1584 op het Veerleplein ter dood gebracht. (Willem van Oranje was vermoord op 10.7.1584.)

17.9.1584 Gent geeft zich over aan Alexander Farnèse na een verschrikkelijke hongersnood. De landvoogd toonde zich een behendig staatsman. Behalve dat hij 3 gijzelaars eiste en de stad een boete oplegde van 200.000 gouden kronen, verleende hij een volledige amnestie. Hij verleende aan de Protestanten 2 jaar tijd om de stad te verlaten.

Op 19.12.1584 hield de hervormde predikant Jan Spiegele zijn laatste sermoen in de St. Baafskerk. Hij verliet de stad met zijn geloofsgenoten, maar deze moesten eerst hun taksen betalen. Dat was het einde van de Protestantse Godsdienst te Gent.

Ryhove was uitgeweken naar Antwerpen. Tot het einde van zijn leven streed hij tegen Farnèse. Hij stierf te Utrecht op 15.6.1585, uitgeput en geruïneerd.

De gevolgen van de opstand te Gent (1577-1584) waren rampspoedig.

1. De onverdraagzaamheid der Calvinisten en hun weigering de godsdienstvrede te eerbiedigen, had tweedracht tot gevolg in de Nederlanden. Die tweedracht werd door Farnèse behendig te baat genomen.
2. Veel hervormden verlieten Gent, waaronder het beste deel der inwoners : nijveraars, handelaars, bekwame ambachtslieden en kunstenaars die naar Holland uitweken.
3. Gent zal, gedurende 2 eeuwen, een gedweeë stad zijn, zonder initiatief noch wilskracht.

10. FRANCISCO FERRER (1859-1909)

Francisco Ferrer werd geboren in de buurt van Barcelona. Hij genoot een goede opvoeding en werd ambtenaar bij de spoorwegen. Hij moest wegens zijn politieke opvattingen Spanje verlaten. Na een lang verblijf te Parijs kwam hij terug naar Barcelona, waar hij een moderne school stichtte (de "Escuela Moderna"). Hij werkte ijverig mee aan de volksvoorlichting.

In 1906 werd hij beschuldigd de hand te hebben gehad in een aanslag op de koning Alfonso XIII. Hij werd vrijgesproken.

Hij vestigde zich te Parijs, later te Brussel. In 1909 was hij terug in Spanje, tijdens de onlusten, die het gevolg waren van de Marokaanse politiek der regering. Hij werd beschuldigd betrokken te zijn geweest in een oproer te Barcelona. Hij werd aangehouden, ter dood veroordeeld en gefusilleerd (1909).

In alle delen van de wereld steeg een geweldige verontwaardiging op. Veel steden vereerden zijn nagedachtenis en veel straten en pleinen dragen zijn naam. In 1912 besliste de Gemeenteraad van Gent de pas afgelijnde laan Ferrerlaan te heten.

11. Dokter JOZEF GUISLAIN (1797-1860)

Dokter Jozef Guislain werd geboren te Gent in 1797. Op 31.7.1819 promoveerde hij aan de Gentse Hogeschool als dokter in de geneeskunde.

Hij vestigde de aandacht op het droevige lot der waanzinnigen, die men geenszins trachtte te genezen, doch op barbaarse wijze opsloot in hokken met dwangjuk en ijzers om ze uit de samenleving te houden en ze zo onschadelijk te maken.

In 1825 verscheen zijn bekroond werk "Traité sur l'aliénation mentale" en drie jaar later werd hij hoofdgeneesheer der Gentse krankzinnigengestichten. Zijn boeken werden in verschillende talen overgezet en brachten een ware omwenteling te weeg in de behandeling van de waanzin.

In 1835 deed professor Kluyskens hem benoemen tot leraar in de physiologie.

In 1842 werd hij lid der Academie voor geneeskunde.

In 1855 werd hij verheven tot officier in de Leopoldsorde.

Verscheidene jaren maakte hij deel uit van de Gemeenteraad van Gent.

Volgens zijn plannen werd een model-krankzinnigengesticht opgericht (van 1856 tot 1857).

In 1857 werden er de eerste krankzinnigen verpleegd.

Door ziekte moest hij in 1858 zijn lessen opgeven. Hij stierf op 63 jarige ouderdom (1.4.1860).

In 1899 werd de straat aangelegd, die zijn naam draagt.

In 1887 richtte men hem een standbeeld op (ontworpen door beeldhouwer Hambresin).

De prachtige brug over de Brugse Vaart werd naar hem Professor-Guislainbrug genoemd. Zij werd gebouwd in 1952.

12. EDMOND VAN BEVEREN

Edmond Van Beveren werd te Gent geboren op 23 augustus 1852. Hij was schilder van beroep.

Gans zijn leven streed hij voor de verbetering van het lot van de werkman.

Om dit doel te bereiken ijverde hij voor :

1. loonsverhoging der werklieden.
2. het oprichten van samenwerkende maatschappijen van verbruik.

In 1880 werd de Coöperatieve bakkerij van "Vooruit" gesticht. In 1884, nadat Van Beveren een reis naar Nederland had ondernomen, werd de bakkerij omvormd tot een mechanische bakkerij, die in 1889 werd overgebracht naar de Nieuwe Vaart, waar zij nu nog werkt.

In dit alles werkte hij steeds innig samen met Edward Anseele. Edmond Van Beveren stierf op 13.12.1897.

Op zijn graf werd een mooi gedenkteken opgericht, alsook aan de ingang van het groot park. (kant Overpoort.)

13. WIEDAUWKAAI

De fabriek "La Liève" is gebouwd op een vroegere wissenkwekerij (wiedauw = teenwilg- of wissenkwekerij).

De fabriek is bij het volk gekend onder de naam van "De Wiedauwe". Zij komt steeds voor op het stadsplan van rond 1870.

Haar naam "La Liève" werd haar gegeven, wegens de "Lieve" (het "Lieveken") die dicht bij de fabriek vloeit.

1955

Raymond DE MEYER
